

O c e n a

rozprawy doktorskiej mgr Pawła Sadłonia
pt. *Gdańsk wobec działań morskich w okresie rozpadu unii kalmarskiej.*
Uniwersytet Gdański 2021.

Promotor prof. dr. hab. Beata Możejko
Promotor pomocniczy dr Justyna Wubs-Mrozewicz

Praca doktorska mgr Pawła Sadłonia licząca 268 stron plus streszczenia w języku polskim i angielskim, została zgodnie z tytułem poświęcona polityce miasta Gdańska wobec działań morskich w okresie rozpadu unii kalmarskiej. Chronologicznie dotyczy ona generalnie okresu lat 1497-1512. Dla zakreślenia tła historycznego i lepszego zobrazowania wytworzonej sytuacji historycznej autor wyszedł poza przyjęte ramy i przeanalizował wydarzenia poprzedzające właściwy kryzys i rozpad unii kalmarskiej. Zakres terytorialny pracy ograniczony został do obszaru Morza Bałtyckiego.

Podjęty temat nie był dotychczas rozpatrywany nie tylko w nauce polskiej, ale również w skandynawskiej nie znalazł specjalnego zainteresowania. Szukanie odpowiedzi na pytanie jak funkcjonowało i reagowało miasto Gdańsk na liczne konflikty, które miały miejsce w tym czasie doprowadzając do ostatecznego rozpadu unii kalmarskiej. Zagrożenie interesów gdańskich w zakresie handlu i żeglugi przez różne floty kaperskie, międzynarodowa polityka miasta, jego relacje z królami polskimi stały się tematem analizy w ocenianej pracy. W tym celu autor przeanalizował zatargi żeglugowe omawianego okresu, nie omieszkując przy tym przeanalizować działania władz miasta do utrzymania jego neutralności.

We wstępie doktorant przedstawił unię kalmarską jako związek trzech skandynawskich monarchii: Danii, Norwegii i Szwecji i krótko omówił jej kolejne etapy istnienia aż do jej faktycznego rozpadu. W konflikty pomiędzy zwolennikami i przeciwnikami unii wciągnięte zostały również miasta hanzeatyckie, w tym również sam Gdańsk. Zagrożenia gospodarcze ze strony Danii sprawiły, że Hanza opowiedziała się w tym konflikcie po stronie Szwecji. Bezpośrednie zaangażowanie się w tych walkach poprzez wystawienie jednostek kaperskich wpłynęło bezpośrednio na funkcjonowanie gospodarki i życie społeczne Gdańska. Należy przy

tym pamiętać, że tym samym Gdańsk stał się dla wszystkich stron konfliktu pożądanym sojusznikiem. Początkowo miasta starało się być neutralnym, dopiero po 1512 r. opowiedziało się po stronie Lubeki i Szwecji. Przestając być neutralnym Gdańsk liczył się z zatrzymywaniem swoich statków. Ta strona konfliktu znalazła w pracy szczególne zainteresowanie. Jest to kwestia nie tylko istotna, ale również trudna do uchwycenia, bowiem autor musiał nie tylko ustalić czas i miejsce incydentu, ale również rozpoznać osoby związane z danym statkiem: szypa, właściciela jednostki i właścicieli przewożonego ładunku. Przy tej analizie musiał się doktorant zająć patrycjatem gdańskim, którego przedstawiciele byli właścicielami jednostki pływającej lub przewożonego towaru. Doktorant stanął tu na słusznym stanowisku, że rozwiązywanie zatargów żeglugowych w wyniku kaperstwa było w XVI wieku bardziej domeną dyplomacji niż prawa morskiego. Wynikało to z braku wyraźnego rozróżnienia pomiędzy legalnym i nielegalnym rozbojem morskim i egzekucji prawnej za dany akt kaperstwa. W punkcie zainteresowań doktoranta znalazło się również zagadnienie prowadzenia przez Gdańsk własnej polityki zagranicznej po 1454 r.

Stwierdzam zatem, że przedstawiona przez mgr Pawła Sadłonia rozprawa doktorska podjęła temat godny dysertacji doktorskiej i zarówno pod względem merytorycznym (zagadnienie rzeczowe), jak i formalnym (czas i przestrzeń) odpowiada wymogom stawianym przed dysertacją.

2. Charakterystyka treści:

Niewątpliwie nad konstrukcją pracy można by dyskutować zgłaszając inne propozycje. Dyskusję taką uważam jednak w tym przypadku za zupełnie zbędną, gdyż przyjęta forma pracy ma znaczenie merytorycznie uzasadnione.

We wstępie (s. 2-25) doktorant przedstawił temat pracy i najważniejsze zagadnienia. Następnie omówił stan badań i literaturę przedmiotu oraz źródła, na podstawie których opisał swoje analizy i wyciągał wnioski. Tu na podkreślenie zasługuje wykorzystanie obok archiwaliów gdańskich źródeł z archiwów zagranicznych w Lubece i Kopenhadze. Tu nasuwa się pytanie, czy źródła szwedzkie niczego do podjętego tematu nie wnoszą? Metody badawcze i konstrukcja pracy to kolejny punkt czwarty wstępu.

Rozdział I zawiera rozważania nad uwarunkowaniami zatargów żeglugowych oraz żeglugi gdańskiej na przełomie XV i XVI w. Doktorant omówił tu kontakty zagraniczne Gdańska tego okresu, zasięg geograficzny gdańskiej zwierzchności morskiej w latach 1466-1525. Nie pominął przy tym wykazać osoby i instytucje władz miejskich, które były odpowiedzialne za

kontakty zewnętrzne Gdańska., Następnie zajął się kwestią morza i żeglugi w prawie morskim Gdańska, podjął temat szyprów oraz ich korporacji, załóg statków. Następnie przedstawił zagadnienie Gdańsk wobec rozboju morskiego i żeglugi kaperskiej na przełomie XV i XVI w., ocenił wysokie miejsce Gdańska w handlu Szwecji na przełomie XV i XVI w. oraz zajął się problemem żeglugi z Bałtyku na Morze Północne oraz sporami handlowymi Holandii i Hanzy w XV i na początku XVI w. W rozdziale tym znalazła się tabela przedstawiająca zależność pomiędzy tożsamymi artykułami dotyczącymi spraw morskich w gdańskich wilkierzach z ok. 1455 r. oraz z lat 1479-1500 (s. 42)

Rozdział II poświęcony został roli Gdańska w działaniach morskich w czasie konfliktu Danii ze Stenem Sture w r. 1497, konfliktowi skandynawskiemu 1497 r. oraz żegludze podczas konfliktu skandynawskiego. Tu na podkreślenie zasługuje czytelne chronologiczne przedstawienie przebiegu konfliktu w 1497 r.

W rozdziale III: Gdańsk wobec działań morskich podczas konfliktu duńsko-szwedzkiego w latach 1601-1509 doktorant podjął zagadnienie żeglugi gdańskiej w okresie powstania szwedzkiego w latach 1501-1504, stosunku Gdańska do konfliktu duńsko-szwedzkiego w latach 1505-1509 oraz strat gdańskiej żeglugi na Bałtyku w latach 1505-1509. Przeprowadzona przez doktoranta analiza jest niezwykle interesująca, bowiem pokazała, że swoją neutralnością do 1509 r. Gdańsk skutecznie zabezpieczał trasę swego handlu morskiego do portów zachodnich.

Rozdział IV poświęcony został sytuacji żeglugi gdańskiej w okresie wojny Danii ze Szwecją i miastami Hanzy w latach 1509-1512. Tu doktorant omówił lubeckie i duńskie próby nawiązania współpracy z Gdańskiem lat 1509-1510, porozumienie gdańsko-lubeckie z lipca 1511 r., zagrożenie gdańskiej żeglugi ze strony kaprów duńskich w latach 1510-1512 oraz kaprów z miast wendyjskich 1510-1512. Osobny podrozdział autor poświęcił starciu morskiemu przy Półwyspie Helskim w sierpniu 1511 r. oraz końcowi wojny w 1512 r. W zakończeniu autor umieścił tabelę ilustrującą statki gdańskie oraz z gdańskim towarem zatrzymanym przez kaprów podczas działań morskich na Bałtyku w latach 1497-1512.

Pracę zamyka zakończenie, wykaz skrótów, spis tabel i bibliografia (s.228-268).

*

Podczas lektury tekstu stwierdzono pewną ilość tzw. literówek, również w tekstach niemieckich (tylko przykładowo: 243: Beziehungen zamiast Bezeihungen; 245: des Meeres zamiast des Meere; 253: Bekämpfung zamiast Bekämpfung). Pod tym względem tekst ten musi

być dokładnie skontrolowany przed oddaniem go do druku. Kontrola wykorzystanej literatury wykazała brak gdańskiej pracy habilitacyjnej recenzenta: *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342-1525* (Toruń 1992), której szczególnie zabrakło przy rozważaniach doktoranta nad patrycjatem gdańskim.

Bardzo wysoko oceniam włożony przez doktoranta trud w analizę tekstów źródłowych, co wymagało z kolei prowadzenie licznych przypisów (regist-regesty-regestr?). Stąd należy tutaj podkreślić, że niniejsza praca jest pierwszym tematycznym polskim opracowaniem tego zagadnienia, wyróżniającym się pod względem kompleksowości i dogłębności. Przedstawioną pracę należy uznać nie tylko za sukces mgr Pawła Sadłonia, ale również za duże osiągnięcie polskiej nauki historycznej i Jego promotorek!

*

3. Wnioski:

Niezależnie od drobnych uwag, często dyskusyjnych, praca mgr Pawła Sadłonia wyróżnia się solidnością i dogłębną analizą niełatwego przecież do zinterpretowania materiału badawczego. Autor podjął się czasochłonnej i drobiazgowej pracy, którą wykonał po mistrzowsku. Jako recenzent z przyjemnością zapoznałem się z jej treścią i nie ukrywam, że lektura była pouczająca. W chwili obecnej omawiana rozprawa doktorska stanowi najpełniejsze kompendium naszej wiedzy na temat polityki Gdańska wobec działań morskich w okresie rozpadu unii kalmarskiej.

Tym samym stwierdzam, że doktorant wykazał niniejszą pracą, że jest uzdolnionym i solidnym badaczem oraz że Jego rozprawa doktorska spełnia wszelkie wymogi stawiane rozprawom doktorskim określone w art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie nauki (Dz. U. Nr 65, poz. 595, z późniejszymi zmianami) i stanowi podstawę dopuszczenia mgr Pawła Sadłonia do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

prof. dr. hab. Joachim Zdrenka
Uniwersytet Zielonogórski

Zielona Góra, 07.09.2021.